

UNA RUTA DE CONQUESTA: LA TINENÇA DE BENIFASSÀ

AGUSTÍ CAMPOS

MONTSERRAT, LA VALL DELS ALCALANS

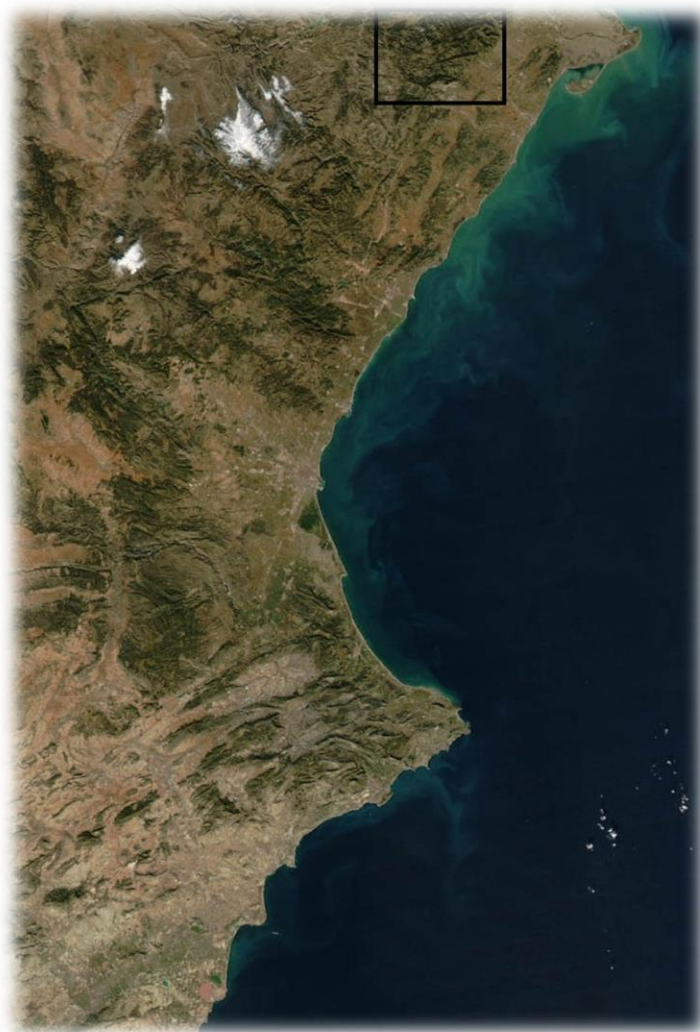
Resum: *l'objectiu d'aquest article és realitzar una "ruta de conquesta" a través de la Tinença de Benifassà, tot centrant-nos en alguns dels seus indrets més significatius.*

La comarca històrica de la Tinença de Benifassà se situa a l'extrem septentrional del País Valencià i limita pel sud-est amb el Maestrat, pel nord amb el Montsià i per l'oest amb els Ports i el Matarranya. Conquerit el 1195 per Alfons el Cast i donat per Pere el Catòlic a Guillem de Cervera el 1208, es tracta d'un territori de frontera, no cal dir-ho, en un primer moment per la conquesta i colonització de terres a Sharq Al-Àndalus.¹ En un segon període, el seu caràcter fronterer s'establiria respecte el Regne d'Aragó i el Principat de Catalunya, tot configurant-se sobretot en l'Edat Mitjana una zona de fructífer comerç ramader

---

¹ BERENGUER, Ernest. (dir.) *Història de la Corona d'Aragó*, Vol. 1. (2007). Barcelona: Edicions 62. També BISSON, Thomas. *Història de la Corona d'Aragó a l'Edat Mitjana* (1988). Barcelona: Crítica.

en el triangle de confluència aragonesa, valenciana i catalana; d'altra banda, els contactes, a més d'econòmico-socials també foren: polítics, per la jurisdicció de les terres frontereres; culturals, compartint la llengua, i religiosos, atès que el nord valencià i el sud català s'inscrivien, i encara hui s'inscriuen, dins de la Diòcesi de Tortosa. Només el Sénia separava –i separa- vora i vora del Principat de Catalunya i del Regne de València.

La Tinença de Benifassà respecte el País Valencià. Sota Llicència *Creative Commons*

La comarca, geogràficament caracteritzada pel relleu muntanyós que enllaça amb els Ports de Beseit ja a Catalunya, formà part i es configurà, com el seu nom indica, a partir d'una tinença de l'abat del Monestir Santa Maria de Benifassà. Aquest monestir, manat construir el 1233 per Jaume I com una filial

de Poblet, representà el poder atorgat a un senyor, en aquest cas eclesiàstic, a partir del qual girava la vida dels habitants de la Tinença.² Més enllà de l'estructura interna de la senyoria, i del frec a frec entre el poder reial i senyorial, cal tindre present que l'establiment de l'orde monàstica com a nucli vital de la comarca li atorgava a la zona una estabilitat necessària. La conquesta necessitava de pobladors i d'unes estructures jurídic-legals que dotaren d'una imprescindible sostenibilitat les colonitzacions. D'aquesta manera, aquest principi estructurador faria possible les activitats econòmiques, la vida social i cultural dels nous habitants, tot i les divergències quotidianes respecte el senyor per les prestacions, de vegades abusives, que havien d'atorgar-li.

En l'actualitat, el Monestir de Santa Maria de Benifassà, situat al terme municipal del principal nucli de Benifassà, la Pobla de Benifassà, continua sent un centre monàstic, no cistercenc sinó cartoixà, encara que desvirtuat pel pas del temps.

Vista del Monestir de Santa Maria de Benifassà. Foto de Júlia Jordà

² GARCIA, Honori. "Real Monasterio de Nuestra Señora de Benifazá", *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura*, Núm. 26, (1950), pp. 19-35.

La Guerra del Francès, les successives desamortitzacions del segle XIX i la Guerra Civil espanyola han provocat l'enderrocament de gran part de les estances primigènies, i de les quals només en resta actualment l'Església, l'únic lloc visitable hui en dia.³ La resta de les edificacions han estat reconstruïdes després de la fi de la Guerra Civil.

Església del Monestir. Foto de Júlia Jordà

A més de la Poble de Benifassà, un altre nucli de població de la Tinença és Fredes. Des dels més de 1000 metres per sobre del nivell del mar en què es troba es domina el litoral nord-valencià, el que formava en l'Edat Mitjana el Maestrat de l'Hospital, del Temple i de Montesa. El domini que des de la

---

³ L'eixida es pot realitzar des de la Poble de Benifassà. El monestir es troba a uns 3 km. de la Poble. Les visites es poden efectuar cada dijous de 13 a 15h.

Tinença s'exercia va ser clau a l'hora de conquerir la resta del Regne de València; sobretot, la seua importància es palesa pel domini visual que es pot exercir des dels seus punts més alts. En aquest sentit, fins a la conquesta de Borriana, amb la qual es tallaren les possibles comunicacions musulmanes amb el nord valencià, el paper de Benifassà fou crucial.

Fredes és el terme més septentrional del País Valencià. Simbòlicament, aquest indret és representat pel *Tossal del rei o dels tres reis*, situat a més de 1300 metres sobre el nivell del mar, el qual és el punt d'unió i on conflueixen dels tres regnes històrics de la Corona d'Aragó.

Vinaròs, Benicarló i Peníscola des de Fredes. Foto de Júlia Jordà

El nucli de població més elevat de la Tinença no és, però, Fredes. En el límit termenat amb Aragó i Catalunya es troba Coratxà. Aquest xicotet nucli de

població situat a més de 1200 metres per sobre del nivell del mar està envoltat per les muntanyes més elevades del Massís del Port, i que com s'ha dit adés, enllaça amb el Montsià i el Matarranya.

A Coratxà es pot visitar actualment l'Església de Sant Jaume. Es tracta, segons indiquen les fonts, de l'esglesiola romànica més antiga del País Valencià, construïda el 1247. Tot i la seua senzillesa, s'eleva sobre un puig i controla tant la vil·la com les elevacions properes. La importància de la parròquia és ben palesa en el moment de la conquesta. L'establiment d'un centre religiós, cristià, era la plasmació que la colonització estava ja encetada, i que en certa manera, ja s'havia desenvolupat. El centre religiós era el símbol de l'arribada cristiana a terres que fins ara havien estat en mans dels musulmans. Els centres romànics de la Tinença destaquen per ser els primers exemples d'arquitectura romànica a

les terres conquerides. A més de la de Sant Jaume, cal tindre present l'ermita de Sant Cristòfol, a través de la qual s'accedeix mitjançant una senda des de Coratxà, i d'altres existents a la comarca. Són un excel·lent exemple d'aquest senzill primer romànic valencià centrat en la repoblació: Sant Pere Apòstol a la Pobla de Benifassà, la del Sant Salvador al Ballestar, la dels Sants Màrtirs a Fredes i la de l'Assumpció al Boixar.

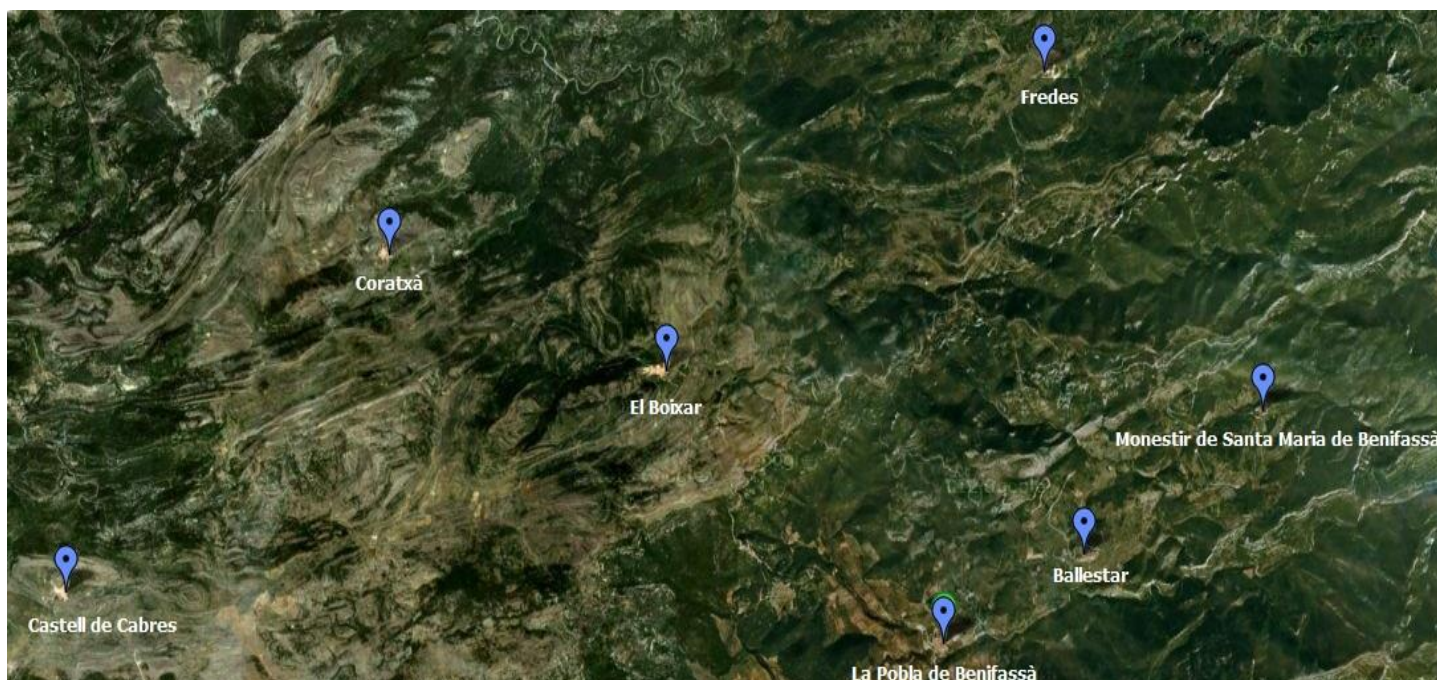
L'Església de Sant Jaume de Coratxà. Foto de Júlia Jordà

Tornant cap a Fredes, el camí ens condueix cap a Castell de Cabres, un altre nucli de població de la Tinença però amb entitat local pròpia. Les gèlides terres de Castell de Cabres, les més interiors de la Tinença, limiten ja amb els Ports. Això, però, ja serà una altra *història*.

Com fer la ruta

Per a arribar a la Poble de Benifassà, des de València, per l'AP-7, es pren l'eixida de la CV-11 en direcció a Sant Rafel del Riu/Traiguera, i en passar La Sénia, s'arriba a la Poble.

Clicant en aquest enllaç (<http://goo.gl/maps/Ur3HN>) vos apareix la ruta al *Google Maps* tal i com s'ha explicat en les pàgines anteriors, amb les diferents etapes, la distància entre cadascuna d'elles i el temps de realitzar el recorregut en cotxe.

Els sis nuclis de població que se citen en la ruta i el Monestir de Santa Maria de Benifassà. No s'inclou Bel, també de la Tinença. Elaboració pròpia a partir de *Google Maps*